

A KIVÁLASZTOTT

MILICA MIČIĆ DIMOVSKA

Bár az efféle alakok iránt korábban ellenszenvet éreztem, ő maga azonnal megtetszett. Egy ifjú parvenü. Skrupulusok nélküli természet, ám mégsem egészen érzéketlen. Mondhatnám, az úrgazdagok második nemzedékéből való, akinek a felmenői szintén úrgazdagok voltak a szónak bizonyos államigazgatási-hivatalnoki értelmében, azaz hogy számukra a kiváltságok jelentették azt, amit a második generáció tagjai számára a pénz jelent.

Másfél évvel ezelőtt találkoztam vele először. A hirdetésemre jelentkezett, egy hófúvásos februári napon. Kerestem valakit, aki ideköltözne, és törődne velem, olyan értelemben, hogy intézné a bevásárlásokat, és segítségemre lenne a nehezebb munkákban, amelyek a nyaraló körül és a hozzá tartozó birtokon adódnak. Ennek fejében ingyen ittlakást és kosztot kínáltam föl, és kereseti lehetőséget a termés értékesítése révén.

Egy piros Mercedesszel érkezett. Először arra gondoltam, hogy talán eltévedt. Amint néztem, ahogy kiszáll az autóból – szőrmével bélelt bőrkabátot viselt, meg posztónadrágot a bakancsába gyúrve –, az forgott a fejemben, hogy miként juthat ki innen: itt egy eléggé jó állapotban lévő út, amely a birtokon vezet keresztül, ki a főútra. Azon a télen nem látogatott senki, január óta csak az érintetlen hó fehérsége vett körül, alighogy megolvadt kissé, és kibukkant alóla a fekete föld, egy újabb havazás ismét mindent beborított. Hétszámra csak a kutyaugatást meg a varjak káromását hallgattam, no meg az ágyúk és aknavetők tompa moráját a Duna túlsó partjáról. Csak a könyvtárban tüzeltem, bár volt

fám bőven, akár az épület minden helyiségét fűthettem volna, csakhogy nehezemre esett a favágás, már csak ha fölemeltem a baltát, szédülés fogott el.

– Utat vágott számomra az autójával a hóban – szívélyeskedtem vele, még mindig kétközben, hogy tényleg eltévedt-e, vagy esetleg mégis, gondoltam reménykedve, a hirdetés hozta ide.

– Ha nem tévedek, ön Vasa Novaković – szólalt meg, és mosolygós tekintettel nézett rám. A jobb kezéről lehúzta a kesztyűt, amely olyan volt, mint a pilótáké, de előbb, mint egy gyerek, érdeklődéssel szemügyre vette, milyen mély nyomot hagyott a hóban a lába nyoma.

– Nem téved. Hát nekem kihez van szerencsém? – vettem föl magam is a gáláns modort, és éreztem, hogy öreg ereimet átmelegíti a vér.

– Slobodan Lazović vagyok, a Tűtor ügynökség tulajdonosa – mutatkozott be, és még hozzátette:

– Úgy látszik, rossz a telefonja, már három napja hiába próbálok beszélni önnel.

Azt hittem, ez csak kifogás, bár a telefon tényleg nem szólalt meg már jó két hete, ezt azonban annak tulajdonítottam, hogy már szinte mindenki megfélekedzett rólam. A későbbiekben aztán kiderült, hogy tényleg neki volt igaza, a hófűvés elszakította a telefonvezetéket.

A házba az előszobán keresztül vezettem be, amelynek hideg homályán csak a szarvasagancsok közötti hosszúkás lámpák tejes fénye enyhített valamelyest. Megfigyeltem, hogy mint egy kibic, szív magába minden benyomást: nézegette a patinás családi portrékat, a történelmi jeleneteket ábrázoló könyvmatokat, amelyeknek üvegéről visszapattantak a fény szikrái, az okleveleket, az okiratok másolatait, amelyekkel mint irattáros foglalkoztam valaha, és amelyek a Des Illirichen National Regimente állományából valók. Különösen megragadta a figyelmét a családi címer, amelyet egy sárgaréz tokból vettem elő: ez az osztrák–magyar időket idéző encsem-bencsem, a megsárgult pergamenre rótt gót betűs szöveg, a bársonyszalag, meg bordó viaszba nyomva a Monarchia állami pecsétje.

– Dédapám a katonai szolgálataiért kapott nemességet, úgynevezett armálist – jegyeztem meg csak úgy mellékesen, mint akinek nem sokat számít az ilyesmi.

– Impresszionáló – szögezte le méregetve tenyerén az aranyos szalagon függő dobozka súlyát. – Nem bánnám, ha lenne egy gróf az őseim között.

– Még lehet – mondta erre minden gúnyos él nélkül. Sose feledkeztem meg róla, bár nem is dicsekedtem vele, hogy a dédapám úgy szerezte a vagyonát, hogy a pétervárad helyőrség számára marhákat csempészett át a határon.

– Nincs kizárva – helyeselt.

Cigarettaival kínált. Azt feleltem, hogy már nem űzöm ezt a bűnös szenvedélyt. Bűvészi gyorsasággal nyitotta föl az öngyújtót. Csillogó Ronson. A legjobb dolgai vannak. Emlékszem, azt mondtam neki ekkor: „Az ősoket ki kell érdemelni.”

Legjobban a közvetlensége kapott meg. Már az első találkozásunkor, mikor Jugoszlávia széthullására fordult a szó, bevallotta nekem, hogy nem pusztán hazafiúi érzelmektől indítatva vett részt a háborúban. „A háború volt az ár”, mondta szinte büszkélkedve, „a jól végzett munka ára”. Eszében sem volt, hogy eltitkolja előlem, hogy a háborús körülményeknek köszönhetően gazdagodott meg.

A Tűtor ügynökség ingatlanközvetítéssel foglalkozott, s ő, mint a cég tulajdonosa, sok házban és lakásban megfordult. A bútorokat illetően is bizonyos mértékben már szakértőnek számított. Annak ellenére, hogy egyszerű felvidéki-paraszti eredetű közhivatalnoki családból származott, volt érzéke a régiségekhez.

Szándékosan nem vezettem be mindjárt a szalonba, amelynek háromszárnyú ajtaját egy, a folyosó lámpái által gyéren megvilágított vitrázs díszített: hidegen tekintettek ránk róla egy páva szétterjesztett farktollainak lila-zöld foltjai, amelyek között az erősíték huzalai kígyóztak.

Volt abban egy jó adag számítás, hogy a szalont nem mutattam meg neki azonnal. A kerítő logikája munkált bennem, hogy ugyanis az elején a bűbájnak csak egy részéről szabad föllebbenteni a fátylat, s hagyni kell belőle a későbbiekre is.

– Hideg van odabent – mondtam mintegy mentegetőzve. – Csak a könyvtárszobában tüzelek.

Így aztán szinte betuszoltam a könyvtárba, ahol a cserépkályha csillogóan fehér-kék mintázatú lapjain keresztül csak úgy ontotta magából a meleget.

A könyvek nem érdekelték. Én az ő helyében nem mulasztottam volna el, hogy el ne olvassak bár néhány címet vagy a szerző nevét a könyvek gerincén, a könyvekén, amelyek ott sorakoztak szép rendben a mennyezetig érő könyvespolcon. Már csak azért is, hogy bepillantásom legyen a házigazda irodalmi ízlésébe. De nem, ő csupán egy futó pillantást vetett a könyvekre. Annak a számomra szimbolikus apróságnak sem tulajdonított semmi jelentőséget, hogy az asztalon szétnyitva, mert éppen azt olvastam, mikor megérkezett, Nietzsche Túl a jón s rosszon című műve hevert. Azazhogy nem adta semmi jelét, hogy ez bármit is jelentene a számára. Gyűlölte a vallomásokot és a bölcseledést. Már az első találkozásunkkor megállapítottam magamban, hogy farkastermészet. Az én ordasom. Az én kiválasztottam. A Novaković família utolsó sarja vagyok, jogom van hozzá, hogy a tetszésem szerint válasszak magamnak örököst.

Kibújt a kabátjából, és megkérdezte, hová tegye, mivel nedves lett a hótól, amíg bejártuk az udvart. Hogy a nedvesség kárt ne tegyen a bútoraimban. Tetszett nekem ez a gesztusa, hogy gondja van a tárgyakra. A figyelmességnek ez a máza, amelyet olyan könnyeden viselt.

Mondtam neki, csak tegye a fotelra. Erre ő olyanformán helyezte el a kabátot, hogy az mintha átölelte volna az én legkedvesebb fotelomat, amelyben délutánonként szundikálni szoktam.

Mi meg két kényelmetlen, merész vonalú empire karosszékben helyezkedtünk el, egy ugyanolyan stílusú, hosszú lábú asztalka mellett, amelyen, tejüveg cilinderrel, egy gázlámpa állt.

Arra kértem, mondjon magáról valamit. Lényegében véve nem számítottam rá, hogy a hirdetésemre egy ilyen valaki jelentkezzen. Azt vártam, hogy majd valami menekült jön, egy ágrólszakadt, akinek nincsen földel a feje fölött. Már fölkészültem a megvetéssel elegy szánakozó hangvételre, amely majd meghatározza a magatartásomat az iránt, aki gondozni fogja a birtokot. Egyedül csak azt döntöttem el jó előre, hogy részegest vagy holmi kehes csavargót nem veszek magam mellé.

Éppen ezért főleg póz volt a részemről ez az érdeklődés Slobodan – hogy úgy mondjam – ajánlólevele iránt. Tisztában voltam vele, hogy ő nem azért jött, mert nincs más választása, inkább mint valami hódító, aki meg fogja változtatni az életemet. Még valami örömteli nyugtalanság, valami lelkesedésképpen is éledezni kezdett bennem.

Vállalkozókészség, merészség, higgadt magabiztosság: mindez megvolt benne. A névjegykártyáját teátrális mozdulattal vette elő, és az asztalra dobta, mint valami értéktelen papírdarabot, nem mintha alábecsülte volna a tevékenységet, amelyet folytat, ezt érezni lehetett a viselkedésén, hanem mert ezt a kartonlapocskát a méltósága alatti szükséges rossznak tartotta csupán.

– Ha szereti a névjegykártyákat, itt hagyok magának egyet. Én személy szerint nem rajongok érte, és sokszor meg is feledkezem róla. Manapság már minden jöttment csináltat magának.

Tehát elismeri, hogy parvenü, ezzel mintegy felül is emelkedik ezen a tényen, gondoltam magamban.

A névjegykártya, ahogy gondolni is lehetett, rossz ízlésről tanúskodott, ám én, emlékszem, Nietzsche modorában azt mondtam magamban: vigye el az ördög az én jó ízlésemet! Régen tudom, hogy a jó ízlés a gyöngesség jele. Az aranyozott betűk úgy helyezkedtek el, hogy a Tűtor szó betűi egy egyemeletes családi ház alakját formázták. Mint már mondtam, a cég ingatlanközvetítéssel foglalkozott.

Habozás nélkül adta elő a tervét, elismerve, hogy rögtönöz. Nem is álmodta, hogy itt egy kastélyt talál.

– Egy ilyen kastély . . . ! – mondta, mire én azonnal helyreigazítottam:

– Közönséges nyaraló csupán. – Ám hízelgett a hiúságomnak, hogy kastélynak nevezi.

– A Novaković-kastély! Ez jól hangzik – folytatta, figyelembe se véve a közbeszólásomat. Bevallotta, az a lehetőség hozta ki ide, hogy egy Újvidékhez közel eső szállásból egy eko-farmot csináljon.

– Ez most menő. De egy eko-oázis kastéllyal, mégpedig egy igazi ódon kastéllyal! Ez minden várakozásomat fölülmúlja!

El volt ragadtatva attól, amit látott, és a legkevésbé sem kételkedett benne, hogy elnyeri a beleegyezésemet. Észrevette, és mindenesetre az én figyelmemet is fölhívta rá, hogy csak idő kérdése, mikor válik le a plafonról a vakolat egy darabja, bár nekem úgy tűnt, hogy csak fölpukkadt ott egy kicsit; a nedvességtől sárga széleivel olyan volt, mint táskák a szem alatt egy átvirrasztott éjszaka után.

– Beázik a tető, uram – mondta. – No, de mi majd rendbe tesszük azt is!

Gyönyörködtetett a ruganyos járása, a mozdulatai, a fesztelen, föl-szabadult hangja, amelyben tisztelet is volt, a koromnak kijáró, meg valamiféle oltalmazó felhang is, a magányosságom és a változások iránti bizalmatlanságom miatt.

– Ugye nincs kifogása a fiatalság ellen? – kérdezte egy alkalommal.

A szalonban ültünk, kávéztunk. Az első találkozásunk óta néhány hónap telt el. Kintről behatoltak a tatarozás zajai: dolgoztak a mesterek, restaurálták a kastélyt. Panaszkodtam, hogy úgy érzem magam, mintha nyúznának, ámbár csak javításokba egyeztem bele, bárminemű átalakítások nélkül.

– Ellenkezőleg, a fiatalság engem is fiatalabbá tesz – válaszoltam sietve, és kezemmel önkéntelenül megszorítottam a botom végét. Újból bottal jártam, az én ébenfából faragott, leveleket mintázó ezüstberakással díszített botommal, amelynek a végén az elefántcsont fogantyú kutyafejet formázott. Családi ereklye ez is. Nem támaszkodás végett vettem elő, inkább díszül szolgál. Parádéztam vele. Mint valami jogarral.

– Kihozom ide néhány haveromat, akik az üzlethez kellene. Kell még egy hónap a javításokra, és prima egy hely lesz ez a kastély az eko-tápanyagok kiállítása számára! – mondta.

Mizantróp természetemből adódóan az emberiség egy bizonyos részének erősödő szükségletében a természet, a vegetarianizmus, a jóga iránt, amit Slobodan – szerintem is jogosan – igyekezett kihasználni, én az emberi kishitűségnek és az életerő hanyatlásának a jelét látom, különösen azok után, amik az utóbbi időben történtek velünk, tudniillik országok fölbomlása, háborús vereségek meg egyebek.

Mindez a létért való küzdelemre vezethető vissza, gondoltam, míg néztem Slobodant, ahogy cigarettára gyújt a Ronson fellobbanó lángjánál, ahogy visszateszi az öngyújtót a bőrfedeles jegyzetfüzete mellé, amelyen arany búzakalász mellett a cég neve díszlett: Eco-styl. Meg kell hagyni, nem vesztegette az idejét. A raktárban, amelyet az udvarban építettek, ott sorakoztak a gabonamagvakkal és egyéb biotermékekkel megrakott dobozok. Megkérdeztem, kissé csípősen, hogy netalántán nem az apjától örökölte-e ezt a nagy vállalkozói készséget.

– Egyáltalán nem – felelte. – Az apám! El se tudná képzelni! Meg lehetne róla mintázni az öngazgatású szocialista káder szobrát! Rendszerint ő az ügyeletes felszólaló, gyűlöli a magánvállalkozásokat. Szak-

szervezeti aktivista. Potyázó. Énbennem is a jövőbeli jogászt látta, akit majd annak idején beprotezsál a vállalatához.

Örömmel töltött el, hogy megveti az apját. Mosolyogtam, amíg róla beszélt. Képmutatóan még védelmembe is vettem az öreget, mint aki az idősebb generációhoz, mintegy az én korosztályomhoz tartozik.

– De mégis, maga az ő egyetlen fia! – szoltam csodálkozást színelve, a hízelgés szándékától sem mentesen. Nem törődött azzal, hogy az apja magányosnak, elhagyatottnak is érezheti magát. Rég elidegenedett az apjától. Meg az anyjától és a két nővérétől is, akik jóval idősebbek voltak nála. Csak ritkán látogatta őket.

Abban nem tévedtem, hogy el volt ragadotva a nyaralótól. Főleg a szalon tetszett neki, a bútorzata. Megengedtem, hogy átrendezze a helyiséget, amit ő, egy született dekorátor biztonságával meg is tett. A biedermeier vitrinnek, amelyet áttetsző törékenységében különösen kedvelek, jobb helyet talált, az ablak mellé állította, úgyhogy szinte elárasztja a fény. A komód fölé, amelyen egy sárgaréz karos gyertyatartó áll, fölakasztotta a Hecendorf-tájképet az őzzel. Ó, az az őz! A selymes arany szőre! Egy tisztáson áll fölvetett fejjel, veszélyt szimatol, riadtan, mégis mereven, mint egy szobor. Mintha puska volna a kezemben, úgy figyeltem: Slobodan meg én vagyunk a vadászok. Valami lázas hódítási vágy kerített hatalmába. Úgy éreztem, mintha örökbe fogadtam volna Slobodant, mintha lélekben a fiam volna. A vér szerinti rokonságról már jó ideje az volt a véleményem, hogy csak afféle elfogultság, a „celebris aliquando familias haec”-féle meg különösképpen az. Slobodan a karosszékben ült, arisztokratikus természetességgel és eleganciával, minden erőltettség és rátartóság nélkül, ami ugyancsak ritkaság a parvenük között, akiknek minden gesztusa primitív harácsolási vágyról árulkodik. A cinizmusa tele volt humorral. A háborús élményeit senki más nem tudta volna egyetlen mondatba belesűriteni: „Addig harcoltunk a horvátokkal Borovóban egy banképületért, míg csak el nem foglaltuk.”

Csodáltam a precizitását. A leleményességét.

– Az apám ki nem állhatja a relativizmusomat – mondta egy alkalommal, mire én, bizonyos elégtétellel, azt gondoltam: „a bosszúálló fiak”, hangosan viszont megjegyeztem, hogy a relativizmus általában nem a fiatal nemzedék jellemző vonása.

– Alighanem koravénnek születtem – válaszolta hirtelen, és föl pattant a fotelból, mint aki megelégtelt az üres szócséplést. Torzójának képe átsiklott a vitrin üvegén, majd megsokszorozódott a tükörfelületeken, amelyek a szekrénykét belülről borították. A fényes polcokon értékes kínai csészék, egy Rozenthal-váza és majolika szobrocskák mellett egy női láb alakú billikom állt. Egy női láb, térdig, túsarkú cipőben, melyet, ha töltöttek bele, vörösre festett a bor. Engem folyamatosan arra emlékeztetett ez a kehely, hogy az olyan ügy, amire áldomást isznak, két akarat szövetkezése, amelyben mindkét fél a maga hasznát nézi.

– Megihatnánk az áldomást ebből a billikomból, az együttműködésünk sikerére – vettem föl egy ízben.

– Billikom, uram? Az meg micsoda?

– Egy kehely, amelyből testvérpoharat szoktak inni – feleltem. Tudtam, azzal, hogy idefogadtam Slobodant a nyaralóba, két legyet ütöttem egy csapásra: egyrészt fiatalok vesznek körül, másrészt meg fölújítva láthatom a nyaralómat. Eltökélt szándékom volt már akkor, bár nem akartam elsietni, hogy egyszer majd, ha eljön az ideje, Slobodanra hagyom a birtokot, amely egy életen át az otthonom volt.

Kinyitottam a vitrint, a tükörképünk az üvegajtóról lesiklott, mintha ott se lett volna. Elvette tőlem a billikomot, ujjai rásimultak a lábacskára, és megjegyezte:

– Mí mintha nem is a kastélyon, hanem a szeretőnkön osztozkodnánk. Az együttműködésünk sikerére! – tette hozzá nevetve, s egymásra néztünk az üvegen keresztül, amelyet bíborvörösre festett a tengerparton termett, sűrű bor.

– Egy ilyen testvérpohárnak köszönhetem, hogy nem vették el tőlem a kastélyt – szóltam, s csak késve kaptam észbe, hogy nem nyaralót mondtam, hanem kastélyt. Igazából nekem mindig is kastély volt ez. Gyermekekoromban néha elfogott egy olyan érzés, mintha úsznék a körlepcső halványzöld márványán a terasz felé, a tornác előtt, a masszív, hatalmas fatörzsekhez hasonlatos oszlopok között, amelyeknek bordáiban moha tenyészett. A tornác mélyéről előfchérlett a kastély elülső fala a háromszárnyú ajtó barlangjával és a nedvességtől zöldes zsalugáterekkel az ablakokon. Azt hiszem, Velibor Popovićnak is ilyesforma érzései lehettek, amikor négykézláb mászva a lépcsőkhöz ért, csurom-

vizesen, elkínzottan a láztól. Gyermekember volt, alig valamivel idősebb, mint én. A későbbi tartományi párttitkár.

– Ezerkilencszáznegyvenhárom őszén történt. Megmentettem az életét egy ifjúkommunistának – kezdtem bele a történetbe. – Csónakkal kísérelt meg átkelni a szerémségi oldalra, de a határőrök rálöttek. Valahogy sikerült kiúsznia az innenső partra, itt, a kastélytól talán száz méterre. A nagyapám meg én a pincében rejtegettük, egy óriási hordó mögött. Tudta jól, mekkora veszélynek tesszük ki magunkat miatta. Ő, a prolicsaládból származó SKOJ-tag, meg én, a fiatalúr, aki Bécsben járt egyetemre, akit nem érdekelt a politika, egy földbirtokos unokája, egy gyáros fia, egy burzsoáé, aki abból él, hogy szappant szállít a megszállóknak. Velibor Popovićnak hívták.

– Ez az a bizonyos Velibor Popović?

– Igen, az. A tartományi pártbizottság titkára lett aztán. Egy alkalommal, poharazgatás közben (annak öröme, hogy szerencsésen föl-épült a tüdőgyulladásból, amelyet a kényszerű dunai fürdőzések szedett össze), megjegyezte: micsoda frivol formája van ennek a billikomnak. Puritánnak szeretett látszani, de csak színre volt az. Dekadens kommunista volt. Na, mit szól ehhez a kombinációhoz? – A kérdésem, amelyet Slobodanhoz intéztem, a provokáló szándéktól sem volt mentes.

– Idejétmúlt dolog.

– Hát persze. Egyébként később sűrűn járt ki ide a fejeseikkel. Nagy lakomákat rendezett nekik itt. Amikor leáldozott a csillaga, én is megszűntem protokollfőnök lenni. Azután már nem érdekelt senkit a múltam, a manírjaim. Áthelyeztek az Archívumba. A kastélyt, azt azonban megtarthattam.

– Itt az idők végezetéig protokollfőnök lehet, uram – mondta gálánosan. Főlöleges lett volna arról is beszélnem, hogy apámat, mint a nép ellenségét, főbe lőtték.

Halk pirregésre lettem figyelmes. Slobodan előhúzott a zsebéből egy mobiltelefont. Dunja jelentkezett, a titkárnöje. Lediktált neki valamiféle adatokat a kiállítással kapcsolatban.

A megnyitó reggelén korán ébredtem. A kiállított élelmiszerekkel megrakott asztalok már ott sorakoztak a park és a lépcsőfeljáró között a tisztáson. A fák árnyéka hosszan és élesen benyúlott az asztalok közé.

A parkból nézve a nyaralót, egészen meghatott a látvány: a holdsugarakhoz hasonlatos reggeli napfényben olyan mauzóleumszerűnek tűnt; mint egy zöldes-fehéres tündérrózsa. Ilyennek szerettem. A déli verőfényben, amikor majd nyüzsögnek itt a vendégek, egy ügyes kézzel fölújított, kissé hivalkodóan fényűző kastély lesz csupán.

Bevallhatom, nem is hittem volna, hogy ennyi minden lesz itt kiállítva. A különböző magvak tálakban és tégelyekben sorakoztak. A prospektusban az állt, hogy itt minden garantáltan integrált, azaz biotermék. A búza-, árpa-, köles-, pohánka-, roz-, kukorica- és rizsszemek (tovább nem jutottam az azonosításukban) olyan bizsuszerűek voltak. Ahogy behálózták őket a napsugarak, úgy fénylettek, mint a borostyán, az elefántcsont, a nefrit.

Slobodan még aludt. A testőrei ráérősen sétálgattak erre-arra. Egy héttel a megnyitó előtt hozta ki őket. Jól megtermett fiú volt mind a kettő, lezser tartásúak, rendkívül illedelmesek.

– 'gyisten, uram! – köszöntöttek.

Mire én:

– Jó reggelt, fiúk!

Egy alkalommal a pisztolyukat is ideadták, hogy jobban megnézhessem, azzal, hogy „csuda egy jószág”! Parabellum, mondtam én, csak hogy lássák, én is értek a pisztolyokhoz.

Tizenegy óra tájt már a vegetáriánusok egész serege vett körül: a bemutató első látogatói. Élveztem a ragyogó arcokat, a cinkos mosolyukat. Olyanok voltak, mint valami fanatikus szekta tagjai: az ökológia, a makrobiotika, az aerobik hívei. Áradt róluk a meggyőződés, hogy ők az emberiség új megváltói, csodálatos gyógyulások hírnökei. Puha pamutból való tréningruhákban, fantasztikus formájú sportcipőkben tetszelegtek, és szertartásosan emelték ajkaikhoz a tálakból a magvakat.

– Csodálatos látvány! Csodálatos látvány! – lelkesedett hévvel egy kipirult arcú asszonyság. Nem minden kajánság nélkül arra gondoltam, mindig lesznek eltévelyedett báránycsapatok meg farkasok is, akik a saját hasznukra fordítják a helyzetet. Az asszonyság el volt ragadtatva a kukoricapehelytől. Ötvenes éveiben járó, természetes nőszemély volt az illető, nem csak növényeken él ez, gondoltam magamban megvetően. A felső ajka fölött izzadságcsöppek csillogtak. Beszélgetőtársában az újvidéki olajfinomító egyik igazgatójára ismertem. Hallottam, hogy a nő

többször kimondja a „bulgur” meg a „tofu” szavakat, a makrobiotikusok ezen kulcsszavait, mintegy ellenőrzésképpen, mint egy igazhitű, akinek intuíciója kívülállót, hamis ökológust, következetlen makrobiotikust jelez.

Ezt a látványt mintha csak nekem találták volna ki! Az olajfinomító igazgatója, robusztus, vöröslő arcú ember, védekező hadállásban. A nő rákapcsol, közben csipeget. A férfi rejtegetné a tudatlanságát, tehát egyetértően bólogat:

– Hát igen, a bulgur, az tényleg egy óriási találmány. – Általánosságokban beszél, meg sem kísérli kideríteni, hogy mi is az a bulgur. Egyébként nekem magamnak is, pedig részt vettem a szervezésben, csak halovány sejtéseim voltak a bulgurról. Búzakása? Búzaliszt? Valami efféle. Látom, a szemében hamiskás csillogás. Tulajdonképpen ki nem állhatja a makrobiotikusokat. Sem az ökológusokat. A szívélyessége pusztá képmutatás.

– A bulgur, csak hogy tudja, az egy olyan régi találmány, mint maga a földművelés – mondja erre a nő csípősen, majd hozzáteszi: – Maga hivatalból van itt?

– Szponzorok vagyunk – felel a kérdezett, mintegy a cég nevében. A hangjában reményteljes, védnöki, szponzoros árnyalatok.

Fölebredt bennem a diplomata:

– *Utique parti favere* – szóltam közbe egy készenlétkben tartott közmondással latinul, és mielőtt rátámaszkodtam volna, meglóbáltam a botomat az elefántcsont kutyafejjel a fogantyúján. – Ergó, jóindulatom mindkét fél iránt! – És egy szóalommal teli, együttérző pillantást vettem a makrobiotikus hölgyre, az olajfinomító igazgatója felé pedig, akiből Slobodan a jelek szerint kibűvölt némi pénzt, egy villámgyors, üzlettársi, büntársi pillantást küldtem.

– Milyen felekre gondol? – kérdezte a nő.

– Egyrészt azokra, akikhez ön is tartozik, az ökológusokra és vegetáriánusokra, másrészt meg az olajfinomítóból jött urakra, akik bizonyos, mondhatni kivédhetetlen okok miatt szükségét érzik annak, hogy a szponzorálással mintegy bünbánatot gyakoroljanak – feleltem, és élveztem, hogy a hangom tökéletesen nyugodtan cseng. Az emberekkel rendszerint el tudtam fogadtatni, amit mondtam. Kedvem támadt, hogy ezzel a makrobiotikus nagysáddal eljátszógassam egy kissé.

– Kegyed éppen soha nem fogyaszt húst? – provokáltam, mint egy megrögzött kételkedő és epikureus.

– Két éve mindennemű állati eredetű élelmiszert mellőzök! – dicsekedett harciasan, nekem azonban már semmi kedvem nem volt vitába szállni vele. Egyébként is, időközben tetemes létszámú közönségre tett szert.

Slobodan bent volt a szalonban, Dunja és még néhány munkatársa körében. Újságíróknak nyilatkoztak. Én elhárítottam, hogy a kastély tulajdonosaként bemutassanak, mintegy utolsó sarját egy ősi nemesi családnak, amelyen keresztülgázolt a történelem.

Az asztalok között sétáltam éppen, amikor a szalon ajtajában egy pillanatra előbukkant Slobodan alakja. „A kastély ifjú ura”, suttogtam magam elé, saját magamnak is váratlanul. Mintha egy regényből idéznék. Arrafelé nézett, ahol én voltam. Úgy tűnt, mintha inteni akarna, de nem, már vissza is fordult.

Az egész parkban a rotundát szerettem a legjobban, a piramis alakúra nyírott puszpángbokrokat. Volt egy idő, amikor nem gondoztam őket, akkor elalaktalanodtak a sok új hajtástól, ellenben most olyanok voltak, mintha fekete gránitból faragták volna ki őket. Mint a síremlékek a temetőben.

Közöttük időnként föl-föltűnt egy terepszín egyenruhás alak. Megálltam, hogy jobban lássam, mit művel az ismeretlen. Olyan mozdulatokat tett, mint valami karatebajnok, nekem legalábbis olyannak látszott. Balettszerű mozdulatokat, mintha tornagyakorlatot mutatna be. Már a tisztáson tartózkodók is észrevették, meg azok is, akik az asztalok körül sétálgattak. Arra gondoltam, hogy elronthatja a megnyitót. Éppen a mikrofonpróba zajlott, fülsértő recsegés, sípolás töltötte be a térséget. Ott állt már a szónoki emelvény is, egy zöld plüssel letakart ósdi biedermeier szekreter, rajta transzparens a fölirattal: *natura sanat*. Ez az én ötletem volt.

Úgy gondoltam, jó lesz szólani Slobodannak az egyenruhásról.

– Valami különös alak jár a parkban. – A lépcső alján vártam meg, éppen jött lefelé Dunjával. Olyanok voltak, mint két reklámfigura.

– Már észrevettem. Ez Steva Parabellum, egy haverom a harctérről. Már szóltam a testőreimnek. – A hangjában nyoma sem volt nyugtalanságnak.

Slobodan a mikrofon mögött úgy hatott, mint egy igazi sikeres fiatal üzletember. Vagy egy ügyes ifjú politikus. Egy új típusú, természetesen. Sötétlila selyemöltönyt viselt, a zakó alatt pedig ovális kivágású fekete Versacce-trikót. Dunja, a titkárnője, bársonyos hangon köszöntötte a vendégeket, reményét fejezte ki, hogy kellemesen érzik magukat ebben az ökológiailag egészséges környezetben, és hogy már meggyőződtek róla, milyen gazdag a kiállítás élelmiszer-választéka. És itt az asztalok felé mutatott. Élvezettel néztem, amint a fény, mint a röntgensugarak, áthatol a tunikája ujján, és a maga gyöngyházfényű törékenységében sejtetni engedti karjának kontúrait. A tunika ovális nyakkivágásához csíptetővel odaerősítve fényképes kartonlapocskát viselt, rajta a neve, Dunja Stankov, és a munkahelyi beosztása. Angoltanári diplomája van, és a származása is elsőrendű. Mindenki tudja róla, hogy apja a Mezőgazdasági Kar nyugalmazott tanára, rektor is volt egy időben, közel áll a hatalomhoz. A lányt elbűvölik a gazdag fiatal emberek, akikkel itt-ott összejön, mivel mindig megtalálja a módját, hogy bejusson a különböző fogadásokra. Egy ilyen fogadáson ismerkedett meg Slobodannal is. Vonzották a siker gyermekei, akik szeretik a kockázatot. Mellettük lenni mint ékességük és jobb kezük, ez volt minden álma, nekem bevallotta.

Egyébként hihetetlenül tapintatos volt. Az ügyessége mentes minden erőszakosságtól. Alig negyed órával azelőtt, hogy a kezébe vette a mikrofont, amelynek zsinórja úgy kanyargott utána, mint egy kúszónövény hosszú indája, lecsillapított egy csont-bőr öregasszonyt, akinek a sipítózásától én magam is összeborzadtam. Olyan volt annak az aszszonynak a hangja, mint azoké, akiknek valami világrengető közlendőjük van az emberiség számára.

– Ez, amit itt látnak – rikoltzott, rámutatva egy tálkára, amelyben csíráztatott búza zöldellt –, ez hozott engem vissza az életbe! Ezek a magvak az én megmentőim! Itt van, itt a táskámban a diagnózis: az áttétek visszafejlődtek, csoda történt! Itt a bizonyíték! – Lázasan keresgélt a táskájában, és előkotort végül egy áttetsző celluloidlapot, rajta holdkaréjszerű foltokkal . . . Dunja odament hozzá, gyöngéden karon fogta, és bevezette a nyári konyhába, hogy megkínálja szörppel vagy feketével, amihez inkább van kedve.

Nekem is kedvem támadt, hogy megigyak valamit. Slobodan jóvoltából a nyári konyha ideiglenesen büfivé alakult át, ő gondoskodott arról is, hogy a polcokról ne hiányozzon se az eredeti whisky, se a többi külföldi tömény ital. Szeretem a martinit, bementem hát, hogy töltsék magamnak egy pohárkával. A kiaszott öreg nő ott ült a sanknál, előtte az asztalon összetekeredve a röntgenfölvétel. Odamentem hozzá, megértő mosollyal az arcomon, ám ekkor az ajtó mögül, azt a különös hangot hallatva, amit a karatézók „kjai”-nak neveznek, s amely a rekeszizom egy hirtelen mozdulatára képződik a gyomorban, szóval az ajtó mögötti sarokból előugrott Steva Parabellum. Az arcán bizalomteljes mosoly ült, amely egyáltalán nem volt összhangban azzal a hanggal, amelyet kibocsátott. A körülötte lévő dolgok egyikéhez, semmihez és senkihez nem kötődött ez a mosolygás, csak a bensőjében zajló valamiféle történéshez, amelyet, mint egy gyermek, előidézett magában. Az öregasszony riadtan tette le a poharát, én pedig szándékosan jó hangosan így szóltam:

– Ne féljen semmit, ő Steva Parabellum.

Ez szemmel láthatóan hatással volt rá, összerezcent, majd lábujjhegyen odalépetett a bárszékemhez.

– Megiszik valamit? – kérdeztem.

– Egy sert – felelte, én meg abból, ahogy az ital nevét kiejtette, arra gondoltam, hogy minden bizonnyal valahonnan Boszniából származik. Levettem neki a polcra egy dobozos Tuborgot. Gyakorlott mozdulattal, ügyesen nyitotta ki a dobozt.

– Tehát már hallottál rólam – szólt.

– Igen – feleltem. – Slobodan Lazović beszélt önről. Együtt voltak a fronton.

Szerettem volna többet megtudni a kettőjük kapcsolatáról. A fiúból azonban semmilyen reakciót nem váltott ki, hogy Slobodan nevét említettem. Kiitta a sörét, majd ismét különböző harcművészeti pózokba vágta magát. Tréfára akartam fordítani a szót:

– Hanyadik dan? – kérdeztem.

Ő azonban komolyan válaszolt:

– A kilencedik – mondta, és mint akinek hirtelen ötlete támadt, odaosont hozzám ismét. A leheletén sör és pálinka szaga érzett. Körül-

kémlelt, mint aki nem akarja, hogy meghallják, amit mond, az öregasszony, úgy látszik, nem számított neki, és bizalmasan odasúgta:

– Ha védelmezőre van szükséged, csak szóljál nekem.

Az öregasszony hisztérikusan fölnevetett.

Aztán valahogy mégis sikerült megszabadulnom tőle, mielőtt egészen rám szállt volna a nagy segítőkészségével. Nem ittam meg a martinimat sem.

Kint az emelvénynél Dunja állt, még mindig Slobodanról beszélt. A szavai, amelyek rendkívül hízelgőek voltak, egy pillanatra féltékenységet ébresztettek bennem, a következő pillanatban azonban már átfutott agyamon a gondolat: „Altera vivas oportet si bis tibi vivere.” Magam sem voltam tudatában, hogy valahol mélyen ott lappang bennem ez az idézet, amely most egyszerre fölmerült, mint valami szemrehányás. Seneca. Megvolt a könyvtáramban a *De brevitate vitae* meg a *De beneficiis*, egy szép kötésű könyv, az antikváriumban bukkantam rá egyszer, véletlenül. „Másokért kell élni, hogy magadért élhess.” Igazi vigasz és megváltás ez a bölcsesség – és ettől ismét Steva Parabellumra kellett hogy gondoljak.

Bejelentőbeszédét Dunja a következő szavakkal zárta:

– Most pedig átadom a mikrofont az Eco-styl cég tulajdonosának. Íme az az ember, aki létrehozta Az egészséges táplálkozásért projektet, aki megálmodott egy új életformát: Slobodan Lazović!

Slobodan lámpaláz nélkül lépett az ökológusok népes gyülekezete elé. Voltak közöttük ismert személyiségek is, fölismertem néhány politikust, meg egyetemi tanárokat is láttam a tömegben, az asztalok környékén. Lám csak, gondoltam, a kastélyom szinte fölkinálkozik a nagyközönségnek. A lépcsőzet márványa már egyáltalán nem hatott mauzóleumszerűnek, inkább olyan, hogy is mondjam, ökológiai színe volt, mint egy éretlen görögdinnye halványzöld héja.

Ugyan mit vártak Slobodantól ezek a makrobiotikus és vegetáriánus urak és hölgyek, akik annyira aggódnak az életükért, és akik még soha nem néztek farkasszemet a halállal?! Hogy a szemükbe mondja a harctéri élményeit, hogy odavágja nekik: a gyávaságotokat etetem?!

– Hölgyeim és uraim – szólalt meg lelkesen –, gratulálok önöknek! Önök az egészséget választották, önök az Eco-styl programját választották! Beismerem, jómagam még messze vagyok az önök következetességétől, és nem lesz meglepetés a számomra, ha egyszer majd bűn-

hódni fogok ezért. – Itt szünetet tartott, talán arra számított, hogy nevetni fognak, ám mindenki komoly maradt és figyelmes. A könnyedség magával ragadta. Fölsímtam ezt a könnyedséget, amelynek táptalaja a fensőbbrendűségi érzés és a megvetés a másik iránt. – Az én kolesterolum ugyanis . . .

Bohóckodott.

Oldalt álltam, mellettem az asztalok búzapehellyel teli dobozokkal megrakodva. Szinte az egész publikum előttem volt, jól láttam tehát, amint – ahol a legsűrűbben álltak – egyszerre szétválnak a tömeg, s utat enged valakinek. A nevelés mozdulatairól ráismertem Steva Parabellumra. Az emberek idegenkedve húzódtak félre előle. A szónoki emelvénytől talán egyméternyire egy különös mozdulatot tett: mellmagasságban a terepszínű mellényéhez nyúlt.

Lövések hallatszottak. Először azt hittem, Steva Parabellum lőtt rá Slobodanra, mert olyan volt az a mozdulat, amely a mellényzseb közelében állt meg, mintha ki akarna venni onnan valamit, egy pisztolyt talán, bár a nyári konyhában nem dicsekedett vele, hogy volna nála fegyver. Slobodan azonban továbbra is ott állt az emelvényénél, Steva Parabellum teste pedig megvonaglott, előbb térdre rogyott, aztán előrebukott, majd leroskadt a földre, magával rántva egy széket is, amelyről szerteszéjjel szálltak a meghívók, mint egy raj parányi papírrepülő.

Slobodan testőrei lőttek rá. Látni vélték, hogy ki akarja rántani a pisztolyát. Mint őnekik, neki is parabelluma volt, vagyis ahogy ők nevezik, egy „tetejac”. Arról kapta a nevét is.

Persze sokat gondolkodom azon, vajon tényleg meg akarta-e ölni Slobodant. Talán volt egymással valami elszámolnivalójuk, amiről senki más nem tudott, csak ők ketten, a két harcostárs. Az is megfordult a fejemben, hogy a különös viselkedése is nem csupán színészkedés volt-e. De nem, annak a szerencsétlennek nem volt semmilyen előre kitervelt szándéka. Ezt erősítette meg különben az egyik makrobiotikus vendég tanúvallomása is, aki látta Steva Parabellumot az Újvidék–Begecs vonalon közlekedő autóbuzson. Már a buszállomáson fölfigyelt rá, mivel olyan furcsán szökdécselt járás közben. Egy lány megkérdezte tőle, hány óra. Steva megismételte a kérdést, mint egy gyerek, közben csábosan nézett a lányra. Aztán beszállt utána az autóbuszba. Átadta neki a helyét, s ott állt tovább mellette, föléhajolva, mint egy rossz szellem. Nagy

hangon mesélte, merre háborúzott, ki mindenkit ölt meg. Begecs közelében kigombolta a mellényét, és megmutatta az egyik zsebében a pisztolyt, a másikban meg a törét. A sofőr ekkor megállította a buszt, kinyitotta az ajtaját, és határozott hangon fölszólította, hogy szálljon le. Parabellum méltatlankodva ugyan, de leszállt, és sajátságos, szökdécselő lépteivel megindult a busz után.

Összegörnyedt teteme az alvadt vérrel bemocskolt terepszínű uniformisban ott hevert az asztalok árnyékában. A halottszállító autó gyorsan kiért. Két munkás belehelyezte a holttestet egy óriási koporsóba, amely nyilván csupán arra szolgált, hogy a ravatalozóig elvigyék benne a halottat.

A történetek után behúzódtam a könyvtárszobába. Slobodan utánam jött, beszélni akart velem. Az én ordasom. A kiválasztottam. Nyugtalanak látszott.

– Jó magának itt a könyvei közt, uram – szólalt meg, miután leült egy kényelmetlen Chippendale-székre, nyilván szántszándékkal fosztva meg magát az enyémmel szemben álló fotel kényelmétől. Bizonyos cselekedeteknek hajlamos vagyok mélyebb jelentést tulajdonítani. Például ennek is most, amiből a zavarára következtettem, pontosabban arra, hogy szándékában áll magára vállalni a felelősség egy bizonyos részét ennek az eszementnek, ennek a volt katonapajtásnak a halála miatt. Énemnek az a másik, nietzschei fele, mint holmi gyöngeséget, elvetette ezt a lehetőséget.

– Följánlotta a szerencsétlen, hogy a védelmezőm legyen.

– Steva Parabellum?

– Igen, ő – feleltem. – A mester. A kilencedik fokozat viselője. Nekem báris úgy mutatkozott be a nyári konyhában.

– Most, ugye, azt gondolja rólam, uram, hogy érzéketlen vagyok – szögezte nekem a kérdést köntörfalazás nélkül. Meglepődtem.

– Nem, dehogyan – válaszoltam sietve, szinte ijedten.

– Steva Parabellum a hírhedt Trpinji úton megmentette az életemet.

Egy közönséges tartalékos voltam akkor, ő pedig egy elit alakulat tagja. Két éve nem láttam. Fogalmam sincs, hogy került ide.

– Talán véletlenül.

– Meglehet – mondta.

Kint már szétszéledt a vendégsereg. A rendőrségi emberek is elmentek már akkorra. Fölálltam. Slobodan odanyújtotta a botomat. A jogart. Megelégedéssel töltött el, hogy a mi kettőnk kapcsolatában nem történt semmi változás. Aztán, valamivel később, amikor lefelé mentünk a lépcsőn, a park felé, évődve megkérdeztem tőle, emlészik-e, hogy az első találkozásunkkor azt mondtam neki: az ősoket ki kell érdemelni.

Elnevette magát. Nem nagyon, csak úgy mértékkal, mintegy érzékelte ezzel, hogy tudja ő is, amit én. Azaz hogy mindennek ára van.

CSEH Márta fordítása